

Egy politikai röpirat kálváriája a könyvreviziós hivatalban.

ZERDAHELYI LŐRINC könyve,¹ a magyar koraliberális gondolatvilág érdekes, de szerény emléke, eddig még nem keltett figyelmet történeti kutatóink körében. Pedig gondolatait, amelyek középutas megegyezést keresnek a liberális és a rendi gondolkodás között, bizonyára széles közönség vallotta magáénak és érdekes a munkácska sorsa is, amely híven jellemzi az egykorú cenzúraállapotokat.

A budai könyvrevizori hivatal 1833 végén vizsgálatot tartott WIGAND OTTÓ pesti könyvkereskedésében és ott két munkát lefoglalt. Az egyik németnyelvű volt, *Buch der Freyheit oder Geist des 19-ten Jahrhunderts* címet viselte és Lipcséből, a liberális szellemű könyvnyomdák városából érkezett Magyarországra. A másikat, ZERDAHELYI művét, amely 500 példányban találtatott meg, további zár alá vették azzal a megokolással, hogy az egyrészt a jelenleg fennálló törvényeket támadja, másrészt pedig azért, mert kiirtandónak vélték azt a szokást, amely magyar könyveket a cenzúra kijátszásával külföldön nyomtat.

Az ügy a helytartótanács elé került, amely a revizori hivatal véleményét pártolta és a könyv elkobzását javasolta. Azonban a második feljebbviteli hatóságnál, a magyar kancelláriánál, megoszlottak a vélemények. HAULIK püspök, udvari tanácsos, az ügy referense, több megjegyzést tett a munkával kapcsolatban. Hangoztatta, hogy a *Jó követ* című részben alig van valami elvetnivaló, mert az sok igazat és megszívlelendőt tartalmaz, amit főként a megyei követek forgathatnának nagy haszonnal. Az első részben (*Jó törvény*) is sok igaz és hasznos gondolat található, viszont sok olyasmit is tartalmaz, ami nem helyeselhető. Ezek közé tartoznak az ilyen állításai: 1. hogy a magyar törvényhozás három részből, t. i. a megyei követekből, másokból és a kormányból tevődik össze. HAULIK referens megrója, amiért a papságot és a városokat nem említette; 2. hogy a vallási türelmetlenség, ami Magyarországon és külföldön egyaránt tapasztalható, elítélendő, és hogy ilyen szempontból foglal állást az angol katolikusok emancipációja és az éppen folyó magyar országgyűlésen BEÖTHY javaslatai által felidézett vallási viták ügyében; 3. hogy a főispánoknak nemcsak lehetősége van a fennálló törvények kijátszására, de ezzel a lehetőséggel gyakran élnek is, és végül 4. hogy élesen megtámadja a latin nyelv fennálló állami és hivatalos használatát. Ezek a nézetek, HAULIK szerint, elég indokot szolgáltatnak ahhoz, hogy a könyv elkobzását jóváhagyják. Egyben arra az előírásra is emlékeztet, amely megtiltja a hazai műveknek külföldön való kinyomtatását és ezért

¹ ZERDAHELYI LŐRINC: *Jó törvény. Jó követ.* Magyarország, hely nélkül, 1833.

mindenképen a helytartótanács javaslatát támogatja. HAULIK véleményéhez csatlakozott KELCZ, GÉCZY, JAKABFFY, GRÓF NÁDASDY, KUSSEVICH és BÁRÓ SCHÖNSTEIN államtanácsos.

Viszont BARTAL GYÖRGY államtanácsos kisebbségi véleményt szerkesztett. Szerinte a munka irányzata helyeslendő, mert sok olyasmit közöl a megyei követekkel, aminek közhírrététele a kormány szempontjából előnyös. Tartalma miatt tehát nem kellene eldobni. BARTAL véleményét támogatta GRÓF TELEKI és EÖTVÖS alkancellár s az utóbbi azt is megjegyezte, hogy a külföldi nyomdákra vonatkozó előírás Magyarországon még csak kevésé ismert. BÁRÓ MALONYAI, az első kancellár, szintén őt támogatta, viszont GRÓF REVICZKY kancellár a többséghez állt, mivel szerinte a kormány legfontosabb gondjai közé tartozik, hogy mindent elnyomjon, ami a vallási ügyekben felkelhetné a szenvedélyeket.

Miután a magyar kancellárián a vélemények így megoszlottak, az ügy a bécsi államtanács elé került. Itteni tárgyalása során az osztrák STIFT államtanácsos úgy vélekedett, hogyha belföldi szerző külföldön nyomtatja művét, úgy ahhoz előzőleg a hazai cenzor approbációját kell megszerezni. GRÓF MAJLÁTH pedig azt fejtegette, hogy tartalmát illetőleg kevés változással nyomdába lehetne adni a művet; mivel azonban egy idő óta a magyar íróknál egyre gyakoribbá válik, hogy a cenzúra kijátszása végett külföldön nyomtatják műveiket, a könyvet már csak példaadás végett sem szabad átengedni. Ilyen értelemben döntött a legfelsőbb elhatározás is, amely a könyv elkobzását rendelte el.²

A hivatalos vizsgálat alapján nyilvánvaló, hogy a könyv, a címlap hamis adataival szemben, nem Magyarországon készült. Feltehetőleg WIGANDÉK lipcsei műhelyéből való, ahonnan sok magyar mű került ki. A szerző, akinek az életéről SZINNYEI is csak vajmi keveset tud mondani, a politikában alig játszott szerepet. Mindössze arról van tudomásunk, hogy az 1842-es nyitrai megyegyűlésen, mint az ellenzék egyik tagja szerepelt.

KÓSA JÁNOS.

Szempontok irodalmi levelek meghatározásához.¹ Az Országos Széchényi Könyvtár ERNST LAJOS műgyűjteményének árverezése alkalmából mintegy 6—800 drb. levelet is megvásárolt, amelyek a Kézirattárban kerülnek feldolgozásra. Ezek egy részének feldolgozá-

² St. B. 1834 : 225 a bécsi Házi, udvari és állami levéltárban.

¹ E helyen köszönetet mondok BARTONIEK EMMA főkönyvtárnoknak, a kézirattár vezetőjének és JOÓ TIBOR kollégámnak az értékes hozzászólásokért, illetőleg útbaigazításokért.